

Ekfráze jako intermediální žánr
seminář Intermediální a adaptační studia

25. 3. 2024, Stanislava Fedrová

stromy : mokré : z mokrého uhlí : velké : z uhlí : černé : spálené : mokré : od sněhu : velké stromy:
mokré : od sněhu : spálené :
tři : náct : nebo čtrnáct : psů : jejich lovci : jsou zpátky : provlhli : vyčerpání : poslední kroky : před
: návratem domů : těž : ko : pádně :
tyče : co nesou : oštěpy : aby : vystrašili : malou : zvěř : zajíce: přirazili : ke kmenům : za : píchli :
křep: elky :
hladoví jsou : věřím : nesou : co mají : lišku : přinesenou : pro ně : jejich mrtvým : jíst chci : žrát :
maso : zahřejte mě :
lovce : jejich psy : následuji : na staré : stopě : oni větrí : jen : záda : vidím : obličej : šlehá vítr :
mě : z : větví : vysvobodí : konečně : jemn : é : střepy : láme: vítr :
ze psů : mě jeden vidí : bez : radně : ne : roz : pozná : vá mě :
ze stromu : můj ptačí : pohled : černí : špačci : setrvávají : na : větvích : ve výšce : dřepí :
odhodlaně : jako já :
ob : hlíže : j : í : terén : s oblohou : voda : hluboká : zakalená : v zimě : zamrzlá : přikrývka : zelené
hlubiny :
ve vzduchu : kříž : v letu : straka : rozráží : vzduch : prázdný je : chladný prostor : pod : údery : je :
jích křídel :
všecek : napadlý : leží sníh : pr : as : kajíc : už ho má : země : na zemi : past : na : ptáky : má :
obraz :
zlé zrní : žitné : vábidlo : které : zobají : o : bez : řet : ně : jen : opřené o kolík : na : napnutém :
laně :
staré dveře : ve sněhu : povolí se : za : bijí : mě : letím : moje tělo : které je : také hladové :
v zimě : od : tržen : od lovců : se psy : zaostřím : do dálky : spočine : můj pohled : na jezdci : na

[...] in der luft : ein kreuz : im flug : hat die elster : aus : gespreizt :
luft : leer ist : **der kalte raum** : unter ihr : e : n : flügel : schläge : n :

ganz : gefallen : liegt **der schnee** : k : n : ist : er : en : d : hat ihn schon :
der boden : auf dem boden : eine falle : für : die vögel : hat : das bild :

[...] eine alte tür : im schnee : gibt sie nach : **er schlägt sie : mich** :
die : ich fliege : mein : e : n : körper : der auch : **hungrig : ist** :

im winter : fort : gerissen : von den jägern : mit den hunden : ziehe ich :
in die ferne : fällt : mein blick : auf den reiter : auf dem pferd :

auf dem meer : das eisig : liegt : in : der fern : e : das : den : k : ahn : zieht :
auf : gebrochen : **aus dem schnee** : gelb : die nah : en : en : brombeer : zweige :

auf dem rücken : meine beute : schaukel : t : leicht : **mit jedem : schritt** :
uns v : er : schluck : t : der tiefe : schnee : eine frau steht : in der tür :

die : betrachtet : meine jäger : **gehen müde** : stumm vor : über :
wind : geschützt : in ihr : er : senke : kratzen sie : **am grünen : eis** :

schatten : risse : klein : er : mensch : en : ihr : e : kufen : auf dem teich :
t : reibt : ein kreis : el : kalt : im : kreis : da : **der himmel : ohne licht : ist** :
hell : **der schnee** : die landschaft auf : schau : wir werfen keine : n : schatten :
aus dem rauch : fang : schlag : en : flammen : auf das dach : im hintergrund :

oben sengen sie : ein schwein : **wind fährt** : in das bündel : str : oh :
daran : **wärmt : sich** : auch das kind : seine borsten : **schmelzen ein** : [...]

hungrig sind sie : glaube ich : die : sie tragen : was sie haben : einen fuchs :
geholt : zu sich : ihren toten : **essen will ich : fressen** : fleisch : **wärmt mich** :

den jägern : ihren hunden : **folge ich** : auf der alten : spur : sie wittern :
nur : **den rücken : sehe ich** : die gesichter : schlägt der wind : **mich** :
von : den ästen : löst er : endlich : zart : e : scherben : bricht : der wind :
von den hunden : sieht mich einer : rat : los : an : er : kennt mich nicht :

aus dem baum : **mein vogel : blick** : schwarz : die stare : harren aus :
auf : den ästen : in der höhe : hocken sie : ge : faßt : wie ich :

über : blick : e : n : das gelänge : mit dem himmel : wasser : tief :
trüb : im winter : ein : gefroren : eine decke : grünes tief :

in der luft : ein kreuz : im flug : hat **die elster** : aus : gespreizt :
luft : leer ist : der kalte raum : **unter ihr : e : n : flügel** : schläge : n :

[...] eine alte tür : im schnee : gibt sie nach : er schlägt sie : mich :
die : **ich fliege : mein : e : n : körper** : der auch : **hungrig : ist** :

[...] **auf dem rücken : meine beute : schaukel : t : leicht : mit jedem : schritt :**
uns v : er : schluck : t : der tiefe : schnee : eine frau steht : in der tür :

die : betrachtet : **meine jäger : gehen müde** : stumm vor : über :
wind : geschützt : in ihr : er : senke : kratzen sie : am grünen : eis :

schatten : risse : klein : er : mensch : en : ihr : e : kufen : auf dem teich :
[...] schau : **wir werfen keine : n : schatten** :

Ekphrases for Brueghel's *Hunters in the Snow* in the 20–21th century

Händl Klaus: [Tanja's part in *Violetter Schnee*] (**2019**)

Ricardo Pau-Llosa: *Hunters in the Snow* (**2008**)

Robert Anker: *De thuiskomst van de jagers* (**2003**)

Anne Stevenson: *Brueghel's Snow* (**1993**)

Erik Spinoy: *De jagers in de sneeuw* (**1986**)

Marc van Alstein: *Bruegel, de jagers in de sneeuw* (**1979**)

Rutger Kopland: *Winter van Brueghel, de heuvel met de jagers* (**1978**)

Norbert Krapf: *Rural Lines after Brueghel* (**1974**)

Pé Hawinkels: *De thuiskomst van de jagers* (**1968**)

Roland Jooris: *Brueghel* (**1967**)

Sarah Kirsch: *Brueghel-Bild* (**1967**)

William Carlos Williams: *The Hunters in the Snow* (**1962**)

Joseph Langland: *Hunters in the Snow: Brueghel* (**1956**)

John Berryman: *Winter Landscape* (**1940**)

Rudolf Otto Wiemer: *Pieter Brueghel: Jäger im Schnee* (**1932**)

Walter de la Mare: *Brueghel's Winter* (**1912**)

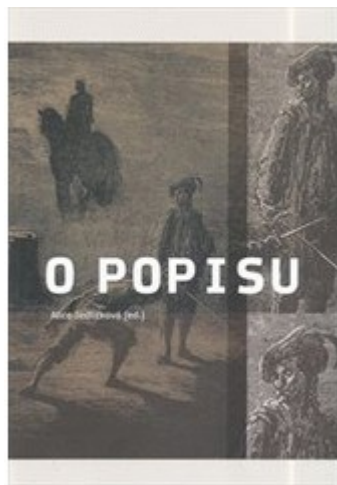
1:34 / 3:29

Já z hvězd svou moudrost nevyčet...

Studentský sborník intermediálních analýz

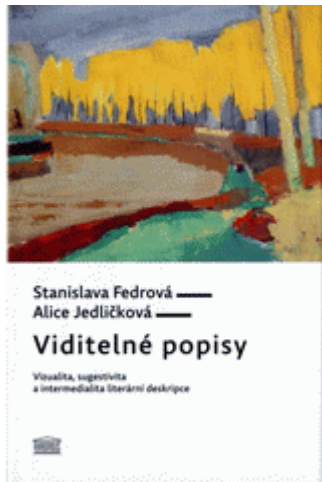
MASARYKOVA
UNIVERZITA

<https://munispace.muni.cz/library/catalog/book/2112>

Emma Tornborg: To podstatné je čas: temporální transformace v ekfrázi, in: A. Jedličková: *O popisu*, 2014

<https://www.digitalniknihovna.cz/knav>

SF – AJ: *Viditelné popisy. Vizualita, sugestivita a intermedialita literární deskripce*, 2016

ekfráze

„verbální reprezentace vizuální reprezentace“

Takový popis, jehož **cílem je vizualizace**, znovu-vyvolání reprezentovaného „obrazu“ v mysli posluchače či čtenáře tak, jako by jej skutečně mohl smyslově vnímat, a to na základě živosti, přesvědčivosti, smyslové působivosti jeho popisu.

- rétorická kategorie, obecný princip obrazivosti (filozofové, klasičtí filologové)
- literární žánr (literární vědci)

z řeckého slovesa ekphrasein (ἐκφράζειν):

phrasein – neznamená pouze říkat, ale zde spíše ukázat, vyložit či ozřejmit
předpona *ek-* = z, od, ven (tj. z prvotního stavu směrem do jiného)

výklad: úplně a bezezbytku ukázat – učinit zjevným – přivést (obraz) k řeči /
völlig und restlos deutlich Machen / to speak out, to tell in full

ekfráze: podstatné principy

enargeia – živost, působivost = základní kategorie působení (obecná rétorická + estetická kategorie, tj. nejen pro popis)

persvazivní reprezentace, *činit slyšené viděným* a posluchače divákem

postavení před oči nebo ukazování – nejen postup, ale **figura!**

efekt mentální vizualizace (vyvolání mentálních obrazů), **evokace**,
na základě

- struktury textu samého (živost)
- a/nebo spolupůsobení kolektivní vizuální paměti
- a/nebo zapojení vědění, tj. uvést popisovanou vizuální reprezentaci do vztahu s jinými kulturními zdroji (literárními, vizuálními)

Kolik z obrazu vůbec musí být reprezentováno, aby to byla ekfráze?

A zajímá nás vůbec ten obraz?

- z hlediska *míry reference*: škála aluze – tematizace (je to enargetická deskripce?) – dokonalý popis
- *funkce* ekfráze/e. pasáže v celku díla, kontext v textu i mimo něj
- John Hollander: e. skutečných a fiktivních děl (*actual – notional*) – je to podstatné?, resp. má to výpovědní hodnotu ve vztahu k funkcím e. a utváření ekfr. postupů (příklad Keats, Hrabal)
- *piktorální model*

Vermeer

Dokud ta žena z Rijksmusea
v namalovaném tichu a soustředěnosti
mléko ze džbánu do misky
den po dni přelévá,
nezasluhuje si svět
konec světa.

Wisława Szymborska
sb. Tady, 2009
přel. Vlasta Dvořáčková
in: *Okamžik. Dvojtečka. Tady*,
Příbram 2009

Johannes Vermeer: *Mlékařka*, cca 1660,
Amsterdam: Rijksmuseum

Wisława Szymborská: Znehybnění, 1975

(přel. Vlasta Dvořáčková)

Miss Duncanová, tanečnice,
jakýsi oblak, vánek, bakchantka,
měsíční trpyt na vlnách, kolébání, dech.

Když tak stojí v ateliéru fotografa,
vyňata z pohybu, z hudby – těžce, tělesně,
póze na pospas předhozena
k falešnému svědectví.

Tlusté paže zvednuté nad hlavou,
uzel kolena ční zpod krátké tuniky,
vpřed pokročila levá noha, nahé chodidlo, přes
5 (slovy pět) nehtů.

Jeden krok z věčného umění v umělou věčnost
s obtíží přiznávám, že něco je lepší než nic
a správnější než naprosto nic.

Za paravánem růžový korzet, kabelka,
v kabelce jízdenka na cestu parníkem,
odjezd nazítří, čili před šedesáti lety;
už nikdy, ale přesně ráno v devět.

nabídky dalších textů, databáze

Ekphrastic poetry: <http://archive.is/g2ZMR>

The Poet speaks of art:

<http://english.emory.edu/classes/paintings&poems/titlepage.html>

antologie:

John Hollander (ed.), *The Gazer's Spirit. Poems Speaking to Silent Works of Art*, Chicago–London: University of Chicago Press
1995